

Bu Sayıda

Felsefesi, temel kavramları, devlet-birey, devlet-sivil toplum, ekonomi-siyaset ikilikleri üzerinden geliştirdiği politika önerileriyle liberalizm, günümüz Türkiye'sine boydan boya damgasını vuruyor. Eskiden az sayıda aydın ya da düşünce kulübü tarafından savunulan ve muhalifmiş gibi görünmekle birlikte son derece etkili olan fikirler, bugün belli başlı siyasal aktörlerin siyasal üslubuna, siyasal söylemine yön veriyor. Liberalizm, 21'inci yüzyıl başlarında Türkiye'deki ideolojik hegemonya mücadelelerini kazanmış ve zaferini pekiştirmek için yeni hamleler yapıyormuş gibi görünüyor. Liberalizmin hegemonyasının nedenleri, bağlamı, yönsemeleri, güçlü ve zayıf yanları, Türkiye'deki biçimlenişinin özgünlükleri, farklı ideolojilerle eklemlenmiş biçimleri gitgide daha çok kuramsal araştırma ve tartışmaların nesneleri haline geliyor. Praksis'i liberalizm hakkında bir dosya hazırlayamaya yönelten saik, bu konudaki araştırmalara alan açmak, bunları teşvik etmek ve konuya belirli bir perspektiften giriş yapmak.

Dosyamızın birinci makalesi Ateş Uslu imzası taşıyor. "Gölgelenmiş Özgürlük: On Dokuzuncu Yüzyıl Liberalizmlerine Bir Bakış" başlıklı makale, XIX. yüzyıl liberalizminin gelişimini siyasi ve toplumsal tarihle bağlantısı içinde inceliyor. Dönemin liberal yazarlarının eserlerinin yanı sıra hatıra edebiyatından, basından ve mektuplardan da yararlanılması makaleye özgün bir nitelik kazandırıyor. Uslu'nun bu makaledeki hedefi, XIX. yüzyılın çeşitli uğraklarında liberalizmin özgürlük kavramının karşılaştığı sınırlarını ortaya çıkarmak. Liberalizmin sınırlı özgürlük anlayışının, burjuva toplumunun birey-sivil toplum-devlet şemasının sınırlarıyla açıklanabileceğini savunan Uslu'ya göre, özel mülkiyet ve serbest piyasa gibi konulardaki ana savların liberal ideoloji çerçevesinde doğrudan dile getirilmeye başlamasının mümkünlük koşulları XIX. yüzyıl sonunda işçi hareketiyle, Ekim Devrimi sonrasındaki sosyalizm deneyimi ile oluştu.

Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinin tarihi, ciddi bir ideolojik hegemonya mücadelesi alanı haline geldi. Osmanlı'nın klasik dönemine ilişkin çizilen merkezi-mutlak otorite ile bu otoriteye itaatle yükümlü reaya ikiliği ekseninde kurgulanan model; liberal-muhafazakâr aydınların "merkez-çevre", "asker, sivil bürokratik elitler-mütedeyyin ve muhafazakâr halk kitleleri" ikilikleri üzerinden yakın dönem Türkiye tarihine ilişkin kurguladıkları karşıtlıklara, Osmanlı tarihinde uygun bir arka plan kazandırdı. Dosyamızın Erdem Sönmez imzalı ve "Klasik Dönem Osmanlı Tarihi Çalışmalarında Max Weber Etkisi" ikinci makalesi, bu konuya odaklanıyor. Erdem Sönmez, liberal-muhafazakâr aydınların Türkiye'nin nevi şahsına münhasır bir ülke olduğu, Batılı anlamda sınıfların hiçbir zaman var olmadığı ve dolayısıyla Türkiye özelinde toplumsal sınıfların bürokrasinin güdümünde olduğu türünden tezlerine tarihsel bir malzeme sağlayan Osmanlı'ya ilişkin tezlerdeki epistemolojik kaynağın Max Weber tarafından geliştirilen geleneksel otorite ve patrimonializm kavramları olduğunu saptıyor. Sönmez, hem klasik dönem Osmanlı tarihini hem de yakın dönem Türkiye tarihini açıklamakta kullanılan Weberyen modelin çarpık ve bağlamından kopartılmış bir Weber okumasının ürünü olduğu savunuyor. Türkiye aydınları arasında belirgin bir şekilde hissedilen Weber yönelişinin nedenleri saptamak, Erdem Sönmez'in makalesinin bir başka amacı.

Yeni Sağ düşüncenin 1980'lerden beri sürgelen hegemonyasının temel unsurlarından biri, rant-kollama analizi oldu. Ancak, rant-kollama analizi, bireyci temeller üzerine sosyal kuram inşa teşebbüslerinin karşılaştığı tüm açmazları içinde barındırıyordu. Dosyamızın üçüncü makalesi işte bu konuya odaklanıyor. Galip L. Yalman, "İktisadi Devlet Kuramları veya 'İktisadın Emperyalizmi': Bir Örnek Olarak Rant-kollama Analizi" başlıklı makalesinde rant-kollama analizinin içerdiği kuramsal açmazları ortaya koyuyor. Yalman, önce, bireyci temeller üzerine sosyal kuram inşa çabalarının tutarsızlıklarını göstermek için, neoklasik iktisatçıların pozitivist yöneme bağlılıklarıyla pratikleri arasındaki çelişkileri sergiliyor. İkinci olarak, rant-kollama analizi savunucularının piyasa aksaklıkları ile karşılaştığında, neoklasik iktisatta piyasa mekanizmasına devlet müdahalesini haklı gören "ikinci en iyi" yaklaşımını gözardı etme eğiliminde olduklarını ileri sürüyor. Rant kollama analizinin bir taraftan kendi kavramsal çerçevesine mülkiyet hakları sistemini dahil ederken diğer yandan devletin bu sistem çerçevesinde tarafsız olarak hareket etmesini önermesinin bir başka tutarsızlık olduğunu ortaya koyan Yalman, tam da bu nedenle, devletin kapitalist sistemin merkezine yerleştirildiğini vurguluyor. Bu bağlamda Yalman, son olarak, Yeni Sağ düşüncenin toplumsal gerçeklikleri açıklamada karşılaştığı açmazları sergiliyor.

AKP'nin iktidar yılları, neoliberal politikaların Türkiye'de bir yeniden dirildiği, yoksullaştırılan emekçi kesimler nazırındaki yıpranmışlıktan kaynaklanan tıkanıklığın aşıldığı bir dönem oldu. Özelleştirme uygulamaları bu dönemde ciddi bir sıçrama kaydetti. "İkinci kuşak yapısal reformlar" hız kazandı. İslamcı-liberal taraf ile, devletçi-milliyetçi siyaset tarafı arasında 2007'ye kadar tırmanan çatışmalarda AB'ye üyelik, askeri vesayet, Kürt sorununun çözümü başlıklarında siyasal demokrasi vaaz eden liberal bir damarın ön plana çıktığı görüldü. Dosyamızın Ali Ekber Doğan imzalı ve "AKP'li Hegemonya Projesi ve Neoliberalizmin Yeniden Dirilişi" başlıklı dördüncü makalesi, AKP iktidarının ekonomi-politiğini bir hegemonya projesinin ortaya konuluş ve yürütülüş süreçleri çerçevesinde çözümlüyor. Doğan'ın çözümlemesi 2001 krizinin siyasal izdüşümleri, hegemonya projesi kavramlaştırmasının süreci anlamak bakımından açıklayıcılığı, projenin arkasındaki sosyal-siyasal güçler ve dinamikler, Türkiye kapitalizmi açısından sunduğu vaatler, dünya konjonktürü, neoliberal yeniden yapılanma, emperyalist metropollerle ilişki gibi uğraklar üzerinden yürütülüyor. Doğan, makalesinde, bir karşı-hegemonya projesinin anahatlarının ipuçlarını da veriyor.

Praksis'in her sayısında "dosya dışı" makalelere yer verdiği biliniyor. Bu sayımızda dosya dışı sayılabilecek dört makale bulunuyor. Bunlardan birincisi, dosyamızla da ilişkili sayılabilecek "Özel Güvenlik ve Kapitalist Devletin Dönüşümü: Türkiye Üzerine Eleştirel Notlar" başlıklı makale. Çağlar Dölek'in neoliberal küreselleşme döneminde güvenliğin özelleştirilmesi olgusunu eleştirel bir açıdan ele alan makalesi, kendisini piyasayı güzelleşen ve devlet-toplum ikiliğini yeniden üreten ideolojik söyleme karşı konumlandırıyor. Makale, kamusal olarak sağlanan güvenliğin kapitalist devletin kendini sınıflar üstü bir iddia ile yeniden üretmesinin temel dolayımlarından biri olduğunu, buna karşılık, güvenliğin özelleşmesi sürecinin bunun dayanağını sarstığını savunuyor. İkinci dosya dışı makale, Gülistan Yarkin imzasını ve "Türkiye'deki İç Dönük Sermaye Birikim Sürecinde Dünya Bankası'nın Rolü" başlığını taşıyor. Yarkin, makalesinde, Dünya Bankası'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası kapitalizmin yeniden yapılanış sürecindeki ortay çıkış koşullarını, Türkiye'nin bu yeniden yapılanış sürecine nasıl entegre olduğunu ve Dünya Bankası'nın 1950'li yıllarda Türkiye için hazırladığı raporların içeriğini ele alıyor. Yarkin, Türkiye'deki iç dönük sermaye birikim sürecinin gelişme seyri ile Dünya Bankası'nın borç yönlendirdiği alanları birbiriyle ilişkilendirerek ele alıyor. Altynbek Joldoshov'un "Kırgızistan'da Demokrasi" başlıklı makalesi, Sovyet sonrası Kırgızistan'da liberalleşme ve demokratikleşme süreci

adı altında yapılan ekonomik, siyasal ve toplumsal reformlar üzerine. Joldoshev, Kırgızistan yönetiminin gerçekleştirdiği ekonomik, siyasal ve toplumsal reformların, liberal demokrasinin bugünkü biçimlerine yönelik bir dönüşümü ifade etmediğini, demokratik kurumların sistemli bir şekilde çalışmadığını, iktidarın oyuncağı durumunda olduğunu gösteriyor. Çetin Veysal'ın "Örgütlenmenin Kökenleri ve Sorunları" başlıklı makalesi, bu sayımızın son makalesi. Veysal, makalesinde insan, birey, kişi ve yurttaşın örgütlenme gereksinmesinin temellerinin ne olduğunu, bu gereksinimin hangi dayanaklar üzerinde yükseldiğini, ne tür sorunlar içerdiğini ve bunların çözümlerinin neler olabileceğini ele alıyor. Veysal, bu bağlamda, Adorno ve Horkheimer'in örgütlenmeye bakışlarını da değerlendiriyor.

23'üncü sayımız, Slavoj Žižek, Kristin Ross, Jacques Rancière, Jean-Luc Nancy, Wendy Brown, Daniel Bensaïd, Alain Badiou, Giorgio Agamben gibi yazarların katkıda bulunduğu ve Eric Hazan tarafından hazırlanan *Demokrasi Ne Âlemde?* adlı kitap üzerinden bir demokrasi değerlendirmesiyle son buluyor. Derviş Aydın Akkoç'un kritiği, demokrasi tarihi üzerine eleştirel bir yolculuk niteliği taşıyor.